

PROGRAMA ANALITICĂ

Denumirea cursului: MISIOLOGIE SI ECUMENISM

Titular curs: Pr. Prof. Dr. Aurel Pavel

Anul IV semestrul II

Cod 39.01.D.08.I.081

Nr. ore curs: 2

Nr. ore seminar: 1

Anul universitar: 2012-2013

Nr. credite: 3

1. Obiective:

- prezentarea pe scurt a trăsăturilor Bisericii UNA SANCTA ca realitate eclesială (doctrinară, sacramentală, instituțională) tangibilă în Biserica Ortodoxă;
- a face comparații structurale între confesiunile creștine, avînd ca punct de referință unificator convergențele teologice și practice (acorduri sau declarații rezultate din dialogul bilateral sau ecumenic;
- a discerne, în configurația confesiunilor, ceea ce reprezintă identitate confesională legitimă de ceea ce este confesionalism inflexibil;
- a urmări cum evoluează Mișcarea ecumenică în raport cu istoria contemporană a Bisericilor, a religiilor, a societății umane în general.

2. Continutul de bază:

CURS:

Nr. crt.	Tema	Nr. ore	Sapta-mîna
①	Teologia ecumenică. Noțiuni introductive: oikumene- (varietate) ecumenism, catolicitate, sobornicitate, universalitate.	1	1
②	Originea și dezvoltarea Mișcării Ecumenice (istoric). Marile mișcări creștine care au dat naștere CEB.	2	2,3
③	Consiliul Ecumenic al Bisericilor; structură și organizare;	2	4,5
4.	Adunările generale ale Consiliului Ecumenic: A) Sesiunile 1-5; B) Sesiunile 6-9;	2	6,7
5.	Conferința Bisericilor Europene: structură și organizare. Teme.	1	8
6.	Configurația confesională a creștinismului. Locul Ortodoxiei în comunitatea ecumenică.	1	9
7.	Aspecte dogmatice ale unirii Bisericilor; maniere tradiționale de a respecta unirea Bisericii.	1	10
8.	Vocația ecumenică a Ortodoxiei: Sfinții Părinți și ecumenismul	1	11
9.	Ortodoxia românească în comunitatea ecumenică (ecumeniști	1	12

	romani).		
10.	Preotul Dumitru Stăniloae și Ecumenismul. Marile direcții eclesiologice ortodoxe contemporane.	1	13
11.	Obstacole împotriva ecumenismului local și universal. Comuniune eclesială și căsătoriile mixte.	1	14
12.	Poziții antiecumenice; Sfântul Munte Athos și Iustin Popovici.	1	15
13.	Dialogul teologic dintre Bisericele Ortodoxe și celelalte Biserici creștine: 1. Dialogul cu Bisericele Vechi-Orientale; 2. Dialogul cu anglicanii (comunitatea anglicană); 3. Dialogul cu Bisericele vechi catolice (Uniunea de la Utrecht); 4. Dialogul cu Biserica Romano-Catolică; 5. Dialogul cu luteranii (Federația Lutherană Mondială); 6. Dialogul cu reformații (Alianța Mondială a Bisericilor Reformate);		
14.	Dialogul interreligios: dialogul cu evreii, dialogul cu musulmanii și dialogul cu agnosticii.		

3. Sistemul de evaluare: colocviu semestrial. Lucrările de seminar au calitative: admis / respins.

4. Discipline ce trebuie parcurse în prealabil:

- Studiile Biblice
- Istoria bisericească
- Teologia Dogmatică

5. Bibliografie:

- *Scrierile Părinților Apostolici*, PSB vol. 1, EIMBOR, București, 1979;
- *Apologeti de limbă greacă*, PSB vol. 2, EIMBOR, București, 1980;
- *Apologeti de limbă latină*, PSB vol. 3, EIMBOR, București, 1981;
- *Clement alexandrinul, Pedagogul*, PSB vol. 4, București, 1982;
- Idem, *Stromatele*, PSB vol 5, București, 1982;
- Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, colecția „Izvoarele Ortodoxiei”, București, 1930;
- Vasile Gheorghe Ispir, *Curs de îndrumări misionare*, București, 1930;
- Colectiv, *Îndrumări misionare*, București, 1986;
- Ion Bria, *Curs de Teologie practică misionară ortodoxă*, Geneva, 1982;
- Idem, *Ortodoxia în Europa*, Iași, 1995;
- Idem, *Go Forth in Peace*, Geneva, 1986;
- Alexander Schemman, *Church, World, Reflections on Orthodoxy in the West*, Saint Vladimir, 1979;
- Dumitru Popescu, *Hristos, Biserica, Societate*, București, 1998;
- Coordonatori... *Gîndirea socială a Bisericii*, Sibiu, 2002.

DECAN,
IPS. Dr. Laurentiu (Liviu) Streza

Titular disciplină,
Pr. Prof. Dr. Aurel Pavel

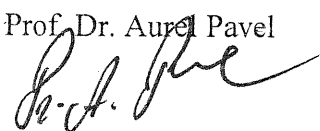
- Idem, *Călăuză creștină pentru cunoașterea și apărarea dreptei credințe în fața prozelitismului religios*, editura Episcopiei Aradului, Arad, 1987, reed. Curtea de Argeș, 1994;
- Idem, *De la schismă la grupări anarhice*, editura Arhiepiscopiei Bucureștilor, volumul 2, 1997;
- Idem, *Invazia sectelor în România*, vol. I, ed. Crist-1, București, 1997;
- Idem, *Invazia sectelor în România*, vol. II, ed. Europolis, Constanța, 1999;
- Idem, *Invazia sectelor în România*, vol. III, ed. Europolis, Constanța, 2000;
- Deheleanu Petru, *Sectologie*, Arad, 1948;
- Dupu Constantin, *Sumar al marilor religii ale lumii și creștinismului*, editura Gnosis, București, 1925;
- Hladchi Bucovineanu Petre, *Fașetele reale ale sectelor religioase*, editura Politică, București, 1983;
- Iordache D., *Călăuza bunului creștin în Sfânta Scriptură*, tipografia Cozia, Râmnicu Vilcea, 1933, ediția a II-a, București, 1983;
- Ispir Vasile, *Curs de Îndrumări Misionare*, București, 1929;
- Idem, *Sectele religioase în România*, Arad, 1928;
- Idem, *Viața creștină practică, imbold spre ecumenicitate*, București, 1940;
- Kilduff Marshall & Javers Ron, *Secta sinucigasa*, editura Politica, București, 1981;
- Mayer Angela, *Minienciclopedia înțelepților sec. XIX-XX*, editura Ram, București, 1995;
- Nicodim Aghioritul, Neofit Kavsokalitivul, *Deasa împărtășire cu preacuratele lui Hristos Taine*, editura Reîntregirea, 2001;
- Pavel C. Constantin, *Tragedia omului în cultura modernă*, editura Anastasia, București, 1997;
- Plămădeală Antonie, *Vocație și misiunea creștină în vremea noastră*, Sibiu, 1984;
- Prodan Mina, *Căluza cunoașterii și combaterea sectelor*, Mănăstirea Neamț, 1928;
- Rus Remus, *Concepția despre om în marile religii*, București, 1978;
- Serafim Alexiev arhimandrit, Serghie Jazadiev arhimandrit, *Ortodoxia și ecumenismul*, Mănăstirea Slătioara, 1997;
- Vernet Jean, *Sectele*, traducere Cleopatra Sava, editura Meridiane, București, 1996;
- Vlăduțescu Gheorghe, *Ereziile evului mediu creștin*, editura Enciclopedică, București, 1974;
- Wayer Jean-Francois, *Sectele*, editura Enciclopedica, București, 1908;
- Wurz Bruno, *Doctrinile principalelor secte ale creștinismului contemporan*, Tipografia Universității Timisoara, 1998;

Decan,

IPS Dr. Laurentiu (Liviu) Streza

Titularul disciplinei,

Pr. Prof. Dr. Aurel Pavel

Ecumenismul în cadrul Facultăților de Teologie Ortodoxă din România

Rezumat

Problematica avută în vedere la Volos s-a structurat pe trei direcții: participarea unor membri ai Facultăților de Teologie la reflexia ecumenică și la conferințe ecumenice; acțiuni cu caracter ecumenic ale facultăților; disciplina „ecumenism”, ca materie componentă a *Planului de învățământ* în Facultățile de Teologie ortodoxă.

Acest studiu prezintă situația implicării Bisericii Ortodoxe Române la mișcarea ecumenică în funcție de cele trei perioade distincte: perioada interbelică, cea de după 1961 și cea de după 1989. Această implicare ecumenică este analizată în funcție de relevanța ei în cadrul Facultăților de Teologie Ortodoxă din România. Ca studiu de caz este vizată Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna” din Sibiu.

Introducere

Predarea Ecumenismului în cadrul Facultăților de Teologie Ortodoxă din România este strâns legată de implicarea Bisericii Ortodoxe Române în mișcarea ecumenică. Pot fi identificate trei situații distincte: 1) Perioada 1920-1948, inclusiv anii „de stagnare” sau de „neimplicare” 1948-1961, 2) Perioada 1961-1989 și 3) Perioada 1990-până astăzi.

Perioada 1920-1961

Crearea României Mari în anul 1918 va fi urmată și de reorganizarea Bisericii Ortodoxe Române printr-un nou statut redactat în anul 1925 (când ea a fost ridicată la rangul de Patriarhie). Chiar dacă Biserica Ortodoxă Română nu a luat parte la adunarea de la Edinburgh (1910), ea va fi implicată în mișcarea ecumenică. Astfel, ea și-a trimis o delegație la întâlnirea pregătitoare formării Consiliului Ecumenic al Bisericilor care a avut loc în perioada 9-20 august 1920 la Geneva¹. De menționat este și participarea românească în cadrul comisiei „Faith and Order”: o delegație românească a luat parte la prima adunare generală (3-31 august 1927, la Lausanne)².

¹ Din această delegație au făcut parte prof. dr. Dragomir Demetrescu și pr. dr. Gheorghe Rădulescu de la Constanța. Vezi P.I. David, *Ecumenismul, factor de stabilitate în lumea de astăzi*, Gnosis, București, 1998, p. 57-58; Nicolae I. Șerbănescu, „Biserica Ortodoxă Română și mișcarea ecumenică”, în *Orthodoxia*, nr. 1-2 (1962), p. 122.

² Formată din pr. prof. dr. Grigorie Cristescu și prof. dr. Nicolae Colan, ambii de la Academia Teologică din Sibiu, și pr. Trandafir Scorobeț, consilier la Mitropolia Ardealului. În ziua a cincea a conferinței a sosit și mitropolitul Nectarie Cotlarciuc al Bucovinei. Vezi İliu Scriban, „Românii, la Congresul creștinesc de la Lausanne”, în *Biserica Ortodoxă Română*, nr. 8 (1927), p. 497.

Reorganizarea Bisericii Ortodoxe Române a fost dublată și de reformarea învățământului teologic. Între anii 1918-1948 au funcționat în România trei facultăți de Teologie (București, Cernăuți și Chișinău), cinci Academii în Transilvania și în Banat (Sibiu, Cluj, Oradea, Arad și Caransebeș) și peste zece seminarii³, toate în „vechea Românie”.

Relevanța ecumenică a predării materiilor teologice în cadrul acestor instituții de învățământ românești era nulă. Dimpotrivă, teologia ortodoxă ce se predă în cadrul lor era una strict confesională. În domeniul teologiei misionare s-au impus în special Vasile Ispir⁴ și Petru Deheleanu⁵. Opera acestora s-a îndreptat în special spre ceea ce ține de misiunea „internă” a Bisericii ortodoxe. Principalul scop al scrierilor lor a fost acela de a lupta împotriva sectelor care începuseră să pătrundă și să se consolideze în România. De reținut este că în combaterea acestor noi secte se făcea apel nu doar la argumente de ordin biblic și teologic, ci și la argumente de ordin național, noile mișcări religioase fiind privite nu doar ca o amenințare la adresa adevăratei biserici a lui Hristos, cea ortodoxă, ci și ca o amenințare la adresa păstrării unității naționale românești (motivația fiind proveniența alogenă, precum și sprijinul extern de care beneficiau reprezentanții sectelor)⁶.

Instaurarea regimului comunist din România a produs profunde schimbări pe plan socio-economic și teologic. În august 1948 a intrat în vigoare o nouă Lege a Cultelor. Conform acesteia, în România erau recunoscute 14 culte religioase. Legea mai prevedea dreptul statului de a supraveghea și controla toate aceste culte. Statul numea niște „delegați speciali” care să medieze între culte și stat. În fapt, rolul acestora era de a realiza un control permanent asupra întregii vieți religioase din România. Tot în august 1948 a intrat în vigoare o nouă Lege a învățământului. Aceasta prevedea un învățământ exclusiv laic și de stat. Studiul religiei a fost interzis în școlile de toate gradele, iar liceele unor culte au trecut în subordinea Ministerului Învățământului. Tot atunci au fost închise Facultatea de Teologie de la Cernăuți (transferată între timp la Suceava), patru academii teologice din Transilvania și toate seminariile teologice din „vechea Românie”.

³ Mircea Păcurariu, „Biserica Ortodoxă Română în secolul XX”, în Christine Chaillot (coord.), *Biserica Ortodoxă din Europa de Est în secolul XX*, trad. rom. Liliana Donose Samuelsson, Humanitas, București, 2011, p. 183.

⁴ Vasile Ispir, *Sectele religioase din România*, Arad, 1928; Idem, *Curs de îndrumări misionare*, București, 1929.

⁵ Petre Deheleanu, *Sectologie*, Arad, 1948.

⁶ Un alt nume care se cuvine a fi menționat aici este cel al episcopului Grigorie Comșa (1889-1935). În perioada interbelică acesta a derulat o intensă activitate publicistă antisectară, îndreptată mai ales împotriva baptiștilor și adventiștilor. De asemenea, el a încercat să revitalizeze „apostolatul laicilor”, ca principală măsură defensivă în fața ofensivei acestor secte. Dintre lucrările sale amintim: *Pentru neam și lege. Patruzeci de cuvântări împotriva baptiștilor și adventiștilor*, Caransebeș, 1923; *Combaterea catehismului baptiștilor*, Arad, 1926; *Lucrarea diavolească a adventiștilor*, Arad, 1929, *Zece ani de luptă împotriva baptiștilor*, Arad, 1930; *Apostolatul laic*, Arad, 1933; *Biserica misionară*, Arad, 1928.

Restricționarea activității Bisericii Ortodoxe Române de către noile autorități de stat comuniste atee s-a făcut pe mai multe planuri, și a urmat linia impusă de statul sovietic Bisericii Ortodoxe Ruse. Pe plan ecumenic, trebuie amintit că Biserica Ortodoxă Română, la fel ca toate celelalte Biserici Ortodoxe din așa numitele „țări socialiste” nu a putut să fie prezentă la adunarea generală de la Amsterdam (1948) datorită directivelor primite de la Moscova. Intrată în sfera de influență a URSS, Biserica Ortodoxă Română nu a mai luat parte pentru mai mult de un deceniu la nici o întrunire ecumenică. În ciuda acestor măsuri restrictive nu lipseau eforturi ecumenice. În plan strict teoretic ele s-au concretizat prin „Manualul de teologie dogmatică și simbolică”, în care erau abordate critic marile familii confesionale creștine. Pe această bază s-a putut construi ulterior o teologie ecumenică prin care teologia românească s-a singularizat pozitiv între celelalte Biserici Ortodoxe.

În plan practic, s-a desfășurat mai departe, mai ales în Transilvania, așa numitul „ecumenism practic local”, sursa vie a teologiei ecumenice despre care s-a vorbit.

Perioada 1961-1989

O schimbare a putut să survină doar după anul 1958, când autoritățile comuniste române au adoptat o linie de autonomie națională (desovietizare). Astfel, la a treia adunare generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, la New Delhi (19 noiembrie - 5 decembrie 1961), au fost primite ca membre și bisericile ortodoxe din „lagărul socialist” care nu aderaseră în 1948; printre ele și Biserica Ortodoxă Română. Din acest an se intensifică contactele ecumenice pe plan local și internațional. Pe plan local, sub atenta supraveghere a autorităților comuniste, s-a dezvoltat în România un „ecumenism sub cruce”, continuator al ecumenismului practic local amintit, prin întâlniri între șefii de culte și prin conferințe teologice interconfesionale între institutele teologice ortodoxe, romano-catolice și protestante, cu participarea ierarhilor și profesorilor confesiunilor religioase. Pe plan extern, trebuie spus că Biserica Ortodoxă Română a avut reprezentanți în cadrul diferitelor organizații ecumenice ale timpului, cum ar fi Conferința Creștină pentru Pace, CEB și CBE. Unii reprezentanți ai celor două Institute de Teologie, din București și Sibiu, au jucat un rol semnificativ în activitatea acestor organisme (Milan Pavel Șesan în CCP, Ion Bria în CEB, Dumitru Popescu în CBE). În plus trebuie subliniat faptul că majoritatea cadrelor didactice, mai ales cele de la secțiile biblică, istorică și sistematică au fost angajate în diferitele dialoguri ecumenice bilaterale și multilaterale în care s-a angajat Biserica Ortodoxă Română. Spre exemplificare, îi amintim în acest sens pe Pr. Prof. Ioan Ică senior, Pr. Prof. Ilie Moldovan și lector Dorin Oancea, membrii ai Comisiei BOR de dialog cu Bisericile Evanghelice din

Germania care au luat parte la comisiile acesteia – *Faith and Order, Life and Work și Mission and Evangelism*. De asemenea, Biserica Ortodoxă Română a luat parte prin reprezentanți la toate adunările generale ale Conferinței Bisericilor Europene. Tot în acest context trebuie menționat faptul că absolvenți remarcabili ai Institutelor Teologice din București și Sibiu au fost trimiși la studii de perfecționare în străinătate, ceea ce a contribuit hotărâtor la profilarea lor ecumenică. Pot fi menționați în acest context Dumitru Popescu, Dumitru Radu, Ion Bria, Remus Rus, Dumitru Abrudan, Constantin Voicu, Daniel Ciobotea, actualul patriarh al României, Nifon Mihăiță, Casian Crăciun, Viorel Ioniță, Aurel Jivi, pentru a-i menționa doar pe cei care și-au pus amprenta pe profilul ecumenic al învățământul teologic din BOR. Importantă a fost în această perioadă în mod special fundamentarea teologică a noii orientări ecumenice, oferită de profesori de la cele două Institute Teologice. Ea a dus și la noi abordări a întregii problematice în cadrul fiecărei discipline în parte, ceea ce a permis asimilarea ideii ecumenice de către absolvenții care reprezintă astăzi marea majoritate a preoților din România. Semnificative au fost în acest sens eforturile profesorilor bucureșteni Liviu Stan, Emilian Vasilescu, Dumitru Stăniloae și cele ale discipolilor lor.

Din păcate, această intensificare a contactelor ecumenice și a fundamentării teologice a ecumenismului nu a avut și o corespondență curriculară și nu s-a reflectat îndeajuns în cadrul celor două Institute teologice de grad universitar de la București și Sibiu care au funcționat. Aici predomina, alături de sectologie – metodă care continua stilul în perioada comunistă – metoda de predare doctrinar-confesională. Mențiuni despre activitatea ecumenică a bisericilor ortodoxe în general și a Bisericii Ortodoxe Române în special se făceau în cadrul catedrei de *Îndrumări misionare*. La București se cuvin a fi menționat în special numele arhid. prof. dr. Petru David (1938-2003)⁷.

Dificultatea majoră de care s-au izbit și se izbesc eforturile ecumenice pe plan mondial, inclusiv în țara noastră, este reprezentată de receptarea reală a rezultatelor dialogurilor ecumenice la nivelul ierarhiei și a credincioșilor. În cazul nostru, chiar dacă în revistele de specialitate – câte nu fuseseră desființate de comuniști – se prezentau rezultatele participărilor ortodoxe la întrunirile ecumenice internaționale, acestea nu erau însă receptate la nivelul ierarhiei și al credincioșilor. În mare parte, nici măcar la nivelul teologilor care predau la București și Sibiu. În

⁷ Bio-bibliografie la Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, Ediția a doua, București, 2002, p. 151-152. P.I. David a urmat în perioada dinaintea de 1989 linia sectologică. Vezi lucrarea *Călăuză creștină pentru cunoașterea și apărarea dreptei credințe în fața prozelitismului sectar*, Arad, 1987. În timp, el s-a arătat mult mai deschis față de celelalte confesiuni creștine. Amintim în acest sens lucrarea: *Ecumenismul, factor de stabilitate în lumea de astăzi*, București, 1998.

acest sens se cuvine a fi amintit aici manualul de „**Îndrumări misionare**”, realizat de un grup de profesori de la Institutul Teologic Universitar din București, sub coordonarea pr. prof. dr. Dumitru Radu. Acest manual este scris ca și cum Biserica Ortodoxă Română ar fi fost total ruptă de celelalte biserici și confesiuni creștine.

Perioada de după 1989

Căderea regimului comunist condus de Nicolae Ceaușescu în decembrie 1989 a condus la schimbări esențiale și în viața Bisericii Ortodoxe Române. Aceste schimbări s-au repercutat în ceea ce privește relațiile ecumenice atât pe plan intern, cât și pe plan extern. Astfel, după 1990, relațiile ecumenice din țara noastră au fost impulsionate prin crearea *Asociației Ecumenice a Bisericilor din România* (AIDRom), din care fac parte Biserica Ortodoxă Română, Biserica evanghelică – Sibiu, Biserica luterană CA, Biserica reformată și Biserica armeană apostolică. O altă formă de manifestare a ecumenismului local din România este reprezentată de Societatea Biblică Interconfesională. Aceasta a fost înființată în mai 1992 și din ea fac parte doisprezece biserici confesiuni. Principala activitate a acestei societăți este răspândirea cuvântului lui Dumnezeu în școli, închisori, cămine de bătrâni sau de copii orfani, precum și realizarea unei traduceri a Bibliei acceptată de toți membri.

În plan extern acest ecumenism local a fost dublat și de continuarea participării la dialogurile ecumenice existente și la întrunirile organizate de Consiliul Ecumenic al Bisericilor sau de Conferința Bisericilor Europene. Astfel, la nivel panortodox, Pr. Prof. Dr. Viorel Ioniță a devenit membru permanent al Comisiei de dialog cu Bisericile luterane, Pr. Prof. Ioan Ică jr al celei cu Biserica Catolică, iar Pr. prof. Dorin Oancea al celei cu Alianța Mondială Reformată, inclusiv în calitate de secretar ortodox al comisiei mixte. Menționăm aici un simplu exemplu elocvent: importanta contribuție a ortodoxiei românești la redactarea documentului **Charta Oecumenica**. O expresie deosebit de semnificativă a ponderii pe care o au preocupările ecumenice în întâmăntul teologic românesc o reprezintă și organizarea celei de a treia Adunări generale a Bisericilor din Europa în 2007 la Sibiu, cu sprijinul activ al Facultății de Teologie din acest oraș, cunoscută în plan internațional pentru angajamentul ei ecumenic.

După 1990 a sporit numărul Facultăților de Teologie Ortodoxă, iar în cadrul acestora se predă și disciplina *Misiologie și Ecumenism*. Iată în continuare care sunt actualmente cadrele didactice de la cele mai importante facultăți de teologie ortodoxă din România și principalele lor lucrări cu caracter ecumenic publicate: Facultatea de Teologie Ortodoxă „Justinian

Patriarhul”, din cadrul Universității București: Pr. Lect. Dr. David Pestroi⁸ și Pr. Lect. Radu Petre Mureșan⁹; Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, din cadrul Universității „Al. I. Cuza” din Iași: Pr. Prof. Dr. Petraru Gheorghe¹⁰; Facultatea de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității „Babeș Bolyai” – Cluj-Napoca: Pr. Prof. Dr. Valer Bel¹¹ și Pr. Asist. Dr. Cristian Sonea¹²; Facultatea de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității „Aurel Vlaicu” din Arad: Pr. Prof. Dr. Tulcan Ioan¹³ și Conf. Dr. Cristinel Ioja¹⁴; Facultatea de Teologie Ortodoxă „Episcop Dr. Vasile Coman” din cadrul Universității din Oradea: Pr. Prof. Dr. Nicu Dumitrașcu¹⁵; Facultatea de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității din Craiova: Lect. Univ. Dr. Gelu Călin¹⁶; Facultatea de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității „Ovidius” din Constanța: Pr. Prof. Dr. Gheorghe Istodor¹⁷ și Pr. Asist. Dr. Cosmin Ciocan; Facultatea de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității „1 decembrie 1918” din Alba Iulia: Pr. Prof. Dr.

⁸ *Martorii lui Iehova – sunt ei creștini?*, în colecția *Călăuză ortodoxă*, Ed. România creștină, București, 1999, 228 p.; *Ortodoxia în fața prozelitismului Martorilor lui Iehova*, Ed. Insei Print, București, 2005, 280 p.

⁹ *Alternative spirituale în România*, Ed. Agnos, Sibiu, 2011, 258 p.; *Stilismul în România*, Ed. Agnos, Sibiu, 2012, 238 p.; *Atitudinea Bisericii Tradiționale Europene față de prozelitismul advent*, Ed. Cartea Ortodoxă, Alexandria, 2012, 867 p.

¹⁰ *Ortodoxie și prozelitism*, Editura Trinitas, Iași, 2000, 400 p.; *Lumea, creația lui Dumnezeu. Perspective biblice, teologice-patristice și științifice*, Editura Trinitas, Iași, 2002, 228 p.; *Misiologie ortodoxă. I. Revelația lui Dumnezeu și misiunea Bisericii*, Editura Panfilius, Iași, 2002, 312 p.; *Teologie Fundamentală și Misionară. Ecumenism*, Editura Performantica, Iași, 2006, 402p.; *Secte neoprotestante și noi mișcări religioase în România*, Editura Vasiliana, Iași, 2006, 335p.; „*Mergând învățați toate neamurile...*”. *Aspecte din istoria misiunii creștine*, Editura Sf. Mina, Iași, 2012, 300p.

¹¹ *Misiune, parohie, pastorație*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2006, Editor: Bartolomeu Anania, 131 p.; *Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu și Mântuitorul lumii*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2007, 224 p.; *Teologie și biserică*, Presa Universitară clujeană, Cluj-Napoca, 2008, Editor: Andrei Marga, 428 p.

¹² Sonea Cristian-Sebastian (în colaborare cu Chirilă Ioan și Iloaie Ștefan), „Omul în perspectiva întâlnirii cruciforme dintre verticala transcendentului și orizontala imanentului. Repere de antropologie creștin-ortodoxă”, în *Repere patristice în raportul dintre știință și teologie*, Ed. Basilica, București, 2009 (capitol p. 331-391).

¹³ *Teologia. Știința mărturisitoare despre Dumnezeu*, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2009, 260 p.

¹⁴ *Elemente de istorie, doctrină și practică misionară: o perspectivă ecumenică* (coautor), Ed. Universității Lucian Blaga, Sibiu, 2006, 621 p.; *Rațiune și mistică în Teologia Ortodoxă* (teză de doctorat), Ed. Universității „Aurel Vlaicu”, Arad, 2008, 467 p.; *Homo adorans. Între Iisus Hristos și politeismul lumii contemporane*, Ed. Universității „Aurel Vlaicu”, Arad, 2008, 329 p.; *Cosmologie și soteriologie în gândirea Părinților Răsăriteni*, Ed. Universității „Aurel Vlaicu”, Arad, 2008, 417 p.; *Dogmatică și dogmatistici. Prolegomena privind aprofundarea Teologiei Dogmatice Ortodoxe Române în a doua jumătate a secolului al XX-lea și începutul secolului al XXI-lea*, Ed. Marineasa, Timișoara, 615 p.

¹⁵ *The Mission of the Romanian Orthodox Church and its Challenges*, Ed. Napoca-Star, Cluj-Napoca, 2002, 181 p.; *Cele Șapte Personalități de la Niceea (325), rolul lor în cadrul primelor frământări ecumenice majore ale lumii creștine*, Ed. Napoca Star Cluj-Napoca, 2001, 239 p., reeditată în 2004; *Hristologia Sfântului Atanasie cel Mare, în contextul controverselor ariene și post-ariene*, Ed. Napoca Star Cluj-Napoca, 1999, 203 p., reeditată în 2004.

¹⁶ *Teologie și științe naturale*, (coautor), ed. Mitropolia Olteniei, Craiova, 2002, 304 p.; *Science and Theology in dialogue*, (coautor), Ed. Universitaria, Craiova, 2006, 216 p.; *Relația dintre Biserică și stat privită interconfesional*, Ed. Universitaria, Craiova, 2008, 240 p. (teză de doctorat).

¹⁷ *M.I.S.A. și Yoga în lumina Ortodoxiei*, ediția I, Ed. Arhiepiscopiei Tomisului, Constanța, 2005, 207 p.; *M.I.S.A. și Yoga în lumina Ortodoxiei*, ediția II, Ed. Sigma, București, 2006, 196p.; *Iubirea creștină și provocările contemporane – perspective misionare*, ediția I, Ed. Sigma, București, 2006, 261p.; *Iubirea creștină și provocările contemporane*, ediția II, Ed. Sigma, București, 2006, 256p.; *Misiunea creștină ca activitate permanentă și practică a Bisericii*, Ed. Sigma, București, 2006, 270p.

Mihai Himcinschi¹⁸; Facultatea de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității „Valahia” din Târgoviște: Î.P.S. Nifon Mihăiță¹⁹

Informații cu caracter ecumenic le sunt însă transmise studenților nu doar la catedra de *Misiologie și Ecumenism*. La fel ca în perioada anterioară, profesori de la alte discipline academice (Istoria Bisericii Universale, Dogmatică etc.), în special cei implicați în cadrul dialogurilor bilaterale sau în cadrul comisiilor Consiliului Ecumenic al Bisericilor redactează cărți și studii cu caracter ecumenic. Uneori poate apărea o discrepanță între modul în care profesorii de Misiologie, care păstrează linia „tradițională” de prezentare și combatere a unor secte, chiar dacă unele dintre acestea sunt membre ale Consiliului, și prezentarea tolerantă pe care o adoptă profesorii de la alte discipline teologice. Nu putem reda aici o listă exhaustivă cu lucrările și studiile cu caracter ecumenic publicate de profesorii ce activează la Facultățile de Teologie Ortodoxă din România. Drept urmare, în ultima parte a studiului nostru vom recurge ca studiu de caz la Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna” din Sibiu. Precizăm încă de acum că situațiile expuse anterior sunt ilustrate de specificul acestei tradiționale instituții de învățământ teologic superior românesc.

Studiu de caz: Facultatea de Teologie Ortodoxă din Sibiu

Înființată ca o „școală clericală” în anul 1786, Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna” din Sibiu a funcționat de atunci sub diferite nume și cu diferite grade de calitate universitară (Institut, Academie sau Facultate). Ea are o lungă tradiție ecumenică, fiind situată într-un oraș transilvănean în care au coexistat și coexistă o mare varietate etnică și religioasă. Acest lucru și-a pus amprenta și asupra formării profesorilor și studenților din cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă. Aproximarea dintre confesiunile creștine a fost posibilă și legăturilor ecumenice partenoriale pe care Facultatea le-a avut. Un exemplu elocvent îl constituie conlucrarea strânsă cu Facultatea de teologie luterană din Sibiu (actualmente Departament al Universității „Lucian

¹⁸ *Misiune și dialog. Ontologia misionară a Bisericii din perspectiva dialogului interreligios*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2003, 333 p.; *Doctrina trinitară ca fundament misionar. Relația Duhului Sfânt cu Tatăl și cu Fiul în teologia răsăriteană și apuseană. Implicațiile doctrinare și spirituale ale acesteia*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2004, 414 p.; *Biserica în societate. Aspecte misionare ale Bisericii în societatea contemporană*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2006, 327 p.; *Misionarismul vieții ecleziale*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2008, 278 p.; *Mărturie și dialog. Aspecte misionare în societatea actuală*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2008, 277 p.; *Violența - o analiză misionară și teologică*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2010, 280 p.

¹⁹ *Ortodoxie și Ecumenism*, Ed. Agora, București, 2000, 192 p.; *Misiune și Viață*, Ed. ASA, București, 2001, 240 p.; *Misiologie Creștină*, Ed. ASA, București, 2002, 2005, 255 p.; *Profetul Miheia: Introducere, traducere și comentariu*, Ed. ASA, București, 2000, 220 p.; *The Orthodox Church and Ecumenical Movement*, în limba engleză, Ed. ASA, București, 2002 (cuprinde studii, conferințe și meditații teologice în domeniu).

Blaga” din Sibiu. Tot în acest context trebuie evidențiat rolul organizatoric important pe care l-a jucat în timpul celei de a treia Adunări Generale a creștinilor din Europa, acțiune ce s-a desfășurat cu arhierasca binecuvântare a Î.P.S. Sale Laurențiu Streza²⁰, atât ca mitropolit al Ardealului cât și ca profesor de Teologie. Tot aici trebuie menționată Adunarea Generală din 2004 a organizației *Societas Oecumenica*, o organizație de reflexie ecumenică a teologilor din lumea întreagă. În ce privește activitatea ecumenică a cadrelor didactice, se poate spune că ea a continuat orientarea ecumenică anterioară, în condițiile unei noi libertăți de exprimare și mișcare. Evidențiem în primul rând faptul că unul dintre profesorii facultății, Aurel Jivi, a fost ales în Comitetul Central CEB, unde a activat tocmai în perioada în care se definea un nou profil al participării ortodoxe la mișcarea ecumenică. Tot el a fost până la moartea sa prematură reprezentantul BOR în comisia panortodoxă cu Alianța Mondială Reformată, inclusiv în calitate de secretar ortodox al comisiei cele două funcții au fost preluate ulterior de Pr. Prof. Dorin Oancea. Și alți membri ai corpului didactic sunt implicați în activitatea unor organisme ecumenice internaționale. Astfel, Pr. Conf. Nicolae Moșoiu este membru al comisiei pentru misiune CEB(?), iar d-na lector Alina Pătru face parte din Comitetul Central CBE.?

În ce privește dialogurile ecumenice, îi amintim în mod special pe părinții profesori Dorin Oancea și Ioan Ică jr. Cel dintâi a funcționat vreme îndelungată ca membru al comisiei BOR de dialog cu Bisericile Evanghelice din Germania și continuă să fie secretar ortodox al comisiei de dialog dintre Bisericile Ortodoxe și Alianța Mondială Reformată (actuala Comuniune Mondială a Bisericilor Reformate).

După 1990, un moment important în consolidarea dimensiunii ecumenice a studiului teologic de la Sibiu l-a reprezentat numirea părintelui profesor Ion Bria pe postul de profesor-asociat al Facultății. Acesta beneficiase de o amplă experiență în cadrul mișcării ecumenice (amintim că în iulie 1968 este ales membru în The Board of the Ecumenical Institut Bossey, iar din 7 aprilie 1973 este numit secretar executiv în comisia „Misiune și evanghelizare”). Numeroaselor lucrări și studii cu caracter ecumenic pe care le publicase până acum²¹, părintele

²⁰ În acest fel se continuă o tradiție a implicării active a ierarhilor transilvăneni sibieni în cadrul dialogului intercreștin. Amintim aici mai ales pe mitropolitul Nicolae Bălan, ale cărui considerații ecumenice – a se vedea lucrările *Chestia unirii Bisericilor* (1909) sau *În chestia reunirii Bisericilor* (1912) – își păstrează până astăzi valabilitatea. Vezi Dorin Oancea, „Ecumenismul în gândirea teologică transilvăneană”, în *Contribuții transilvănene la teologia ortodoxă*, Sibiu, 1988, p. 344. De asemenea, predecesorul actualului mitropolit Streza, ÎPS Antonie Plămădeală, a fost un membru de vază al Consiliului Ecumenic al Bisericilor:

²¹ Dintre lucrările sale amintim editarea volumului *Martyria Mission. The witness of the orthodox churches today*, Geneva, 1980, *Destinul ortodoxiei*, București, 1989, *Ortodoxia în Europa. Locul spiritualității române*, Iași, 1995 sau *Liturghia după Liturghie*, București, 1996. Pentru date bio-bibliografice a se vedea Nicolae Moșoiu (coord.), *Relevanța operei părintelui profesor Ion Bria pentru viața bisericească și socială actuală*, Ed. Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2010, p. 9-30.

Bria le-a adăugat și un curs special de Dogmatică cu declarate valențe ecumenice²². Pentru prima oară studenții unei Facultăți de Teologie Ortodoxă din România aveau prilejul să studieze nu doar principalele dogme ale Bisericii ortodoxe, ci și să-și facă o imagine de ansamblu asupra istoricului și locului ortodoxiei în cadrul mișcării ecumenice. În ultima parte a tratatului se prezenta o configurație confesională a creștinismului: romano-catolicism, vechi catolici, anglicani, protestanți, mișcări evanghelice, pentecostalism, unitarianism și organizații sectare. Se trasa apoi locul ortodoxiei în comunitatea ecumenică: una sancta catolica, după care se oferea un istoric al mișcării ecumenice și al participării ortodoxiei în cadrul ei. Poate că cele mai interesante aspecte vizau cele șapte teze eclesiologice cu implicații ecumenice²³, de care trebuie să se țină seama pentru realizarea unei unități depline (euharistice) din punct de vedere ortodox. În fine, ultima parte a secțiunii ecumenice din *Tratat* prezintă ecumenismul în Teologia românească, cu accent pe relevanța ecumenică a celui mai important teolog român din secolul XX, părintele Dumitru Stăniloae (1903-1993).

În opinia noastră, se poate vorbi despre o „moștenire” **Stăniloae – Bria** la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Sibiu. Aceasta a fost preluată și asumată și de actualul corp profesoral al acestei Facultăți. Subsemnatul am devenit titular al catedrei de Misiologie și ecumenism din anul 2001. În planul de învățământ am prevăzut pentru studenții din anul IV, ultimul semestru, anumite teme ținând de ecumenism. Structura cursului se prezintă astfel:

- Teologia ecumenică. Noțiuni introductive;
- Originea și dezvoltarea Mișcării ecumenice;
- Consiliul Ecumenic al Bisericilor: structură și organizare;
- Adunările generale ale Consiliului Ecumenic;
- Conferința Bisericilor Europene: structură și organizare;
- Configurația confesională actuală a creștinismului;
- Locul Ortodoxiei în comunitatea ecumenică;
- Aspecte dogmatice ale unirii Bisericilor;
- Coordonatele ecumenismului din punct de vedere ortodox;
- Biserica Ortodoxă Română și ecumenismul actual;
- Coordonatele teologiei ecumenice în contextul post-modernității;

²² Este vorba de un *Curs de Teologie Dogmatică și Ecumenică*, Sibiu, 1996, reeditat ca *Tratat de Teologie Dogmatică și Ecumenică*, București, 1999, respectiv Sibiu, 2009, în două volume.

²³ Acestea sunt: viziunea unității văzute, istorice; vestigia ecclesiae; „limitele” Bisericii; iconomia ca tipologie ecumenică; receptarea convergențelor teologice rezultate din dialogul ecumenic; uniaticismul; folosirea „ritului bizantin”.

- Dialogul teologic și ecumenic interconfesional;
- Ecumenismul în secolul XXI: deziluzii și noi șanse;
- Poziții antiecumenice;
- Dialogul interreligios.

Tot pentru ca studenții să-și formeze o opinie critică asupra perspectivei ortodoxe pro-și anti-ecumenistă am scris, împreună cu asistentul de la secția sistematică, Ciprian Iulian Toroczkaï, o carte²⁴ în care exemplificăm cele două poziții: pe de o parte, implicarea în cadrul dialogului ecumenic și susținerea acestei implicări pe baze teologice la doi dintre cei mai de seamă teologi ai secolului XX, Georges Florovski și Dumitru Stăniloae, iar pe de altă parte, vocile critice care au declarat ecumenismul ca fiind „pan-erezia secolului XX” și au solicitat în numeroase rânduri ca bisericile ortodoxe să iasă din Consiliul Ecumenic al Bisericilor: Iustin Popovici și Muntele Athos.

Tradiționala colaborare a Facultății de Teologie Ortodoxe cu Institutul (actualmente Departament) de Teologie Protestantă a fost întărit prin înființarea în cadrul Universității „Lucian Blaga” a unui *Centru de Cercetare Ecumenică* (în anul 2005). Acesta editează *Revista Ecumenică Sibiu*, în care sunt publicate studii, anunțuri și recenzii cu caracter ecumenic. De asemenea, în cadrul *Centrului de Cercetare Ecumenică* există o serie de lucrări cu același caracter²⁵.

Cadrele didactice de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Sibiu, precum și la alte Facultăți de Teologie Ortodoxă din România, împreună cu studenții, au șansa să studieze și să aprofundeze principalele documente ecumenice, precum și posibilitățile de dezvoltare a unui ethos ecumenic în instituțiile de învățământ superior, în cadrul unor întâlniri organizate la Sibiu.

²⁴ Aurel Pavel, Ciprian Iulian Toroczkaï, *Adevăratul și falsul ecumenism. Perspective ortodoxe privind dialogul dintre creștini*, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2010.

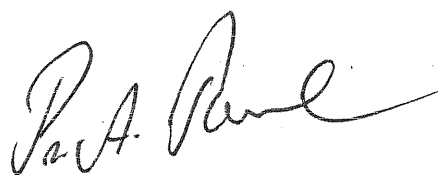
²⁵ Sub numele *Documenta Oecumenica*, CCES a început publicarea unei colecții de traduceri. Primul volum din această colecție deschide seria documentelor din cadrul dialogului teologic dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Evanghelică din Germania; *Sfânta Scriptură și Tradiția Apostolică în mărturisirea Bisericii*, Editura Universității „Lucian Blaga” Sibiu, 2007 și *Sfintele Taine ale Bisericii în Confessio Augustana și Mărturisirile de credință ortodoxe din secolele XVI-XVII*, Editura Universității „Lucian Blaga” Sibiu, 2009.

Seria *Studia Oecumenica* conține studii pe diferite teme ecumenice. Până în prezent au apărut 6 volume în această serie. Acestea sunt: Ciprian Burlăcioiu, *Consens și disensiune în teologia protestantă contemporană. Concordia de la Leuvenberg și Acordul bisericesc Meissen*, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2008; Ion Bria, *Sensul tradiției ecumenice. Mărturia și viziunea ecumenică a Bisericii Ortodoxe*, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2008; Daniel Benga, *Identități creștine europene în dialog. De la mișcarea husită la ecumenismul contemporan*, Editura Universității „Lucian Blaga” Hermannstadt; Christoph Klein, *Spovedania în Biserica Evanghelică Sasească din Transilvania*, Editura Universității „Lucian Blaga” Sibiu; Cosmin D. Pricop, *Dialogul Bisericilor Ortodoxe cu Federația Luterană Mondială, vol. I*, Editura Universității „Lucian Blaga” Sibiu; Cosmin D. Pricop, *Dialogul Bisericilor Ortodoxe cu Federația Luterană Mondială, vol. II*, Editura Universității „Lucian Blaga” Sibiu; I. A. Tudorie, *De la Reformă la unitatea vizibilă deplină: dialogul teologic dintre anglicani și luterani*, Editura Universității „Lucian Blaga” Sibiu;

Amintim ultima astfel de manifestare, ținută în zilele de 19 și 20 septembrie 2011²⁶. În fine, aceeași conlucrare este evidentă în tipărirea unor lucrări care prezintă elemente de istorie, doctrină și practică misionară²⁷. Nu în ultimul rând, trebuie precizat că dintre cei mai merituoși studenți ai Facultății, în fiecare an se selectează un mare număr care beneficiază de burse de studiu în străinătate: Germania, Elveția, Franța etc.

Considerații finale

Biserica Ortodoxă Română, în general, și Facultatea de Teologie Ortodoxă din Sibiu, în special, sunt puternic implicate în mișcarea ecumenică. învățământul teologic transilvănean, prin însăși contextul istoric, social, cultural și religios, a avut încă de la începuturile sale un puternic caracter ecumenic. Putem astfel vorbi de o veritabilă „tradiție ecumenică” a Facultății, pe care nu doar subsemnatul – însărcinat cu predarea disciplinei Misiologie și Ecumenism – ci întregul corp didactic al acesteia dorește să o continue și să o insuflă studenților, conștienți fiind de cuvintele rostite de Iisus Hristos „ca toți să fie una”.

²⁶ „Ethosul ecumenic în învățământul teologic din România, Sibiu, 19-20 septembrie 2011”, în *Revista Ecumenică*, Sibiu, nr. 1 (2012), p. 105-108.

²⁷ Nicolae Moșoiu (coord.), *Elemente de istorie, doctrină și practică misionară: o perspectivă ecumenică*, Ed. Universității „Lucian Blaga”, Sibiu 2006.

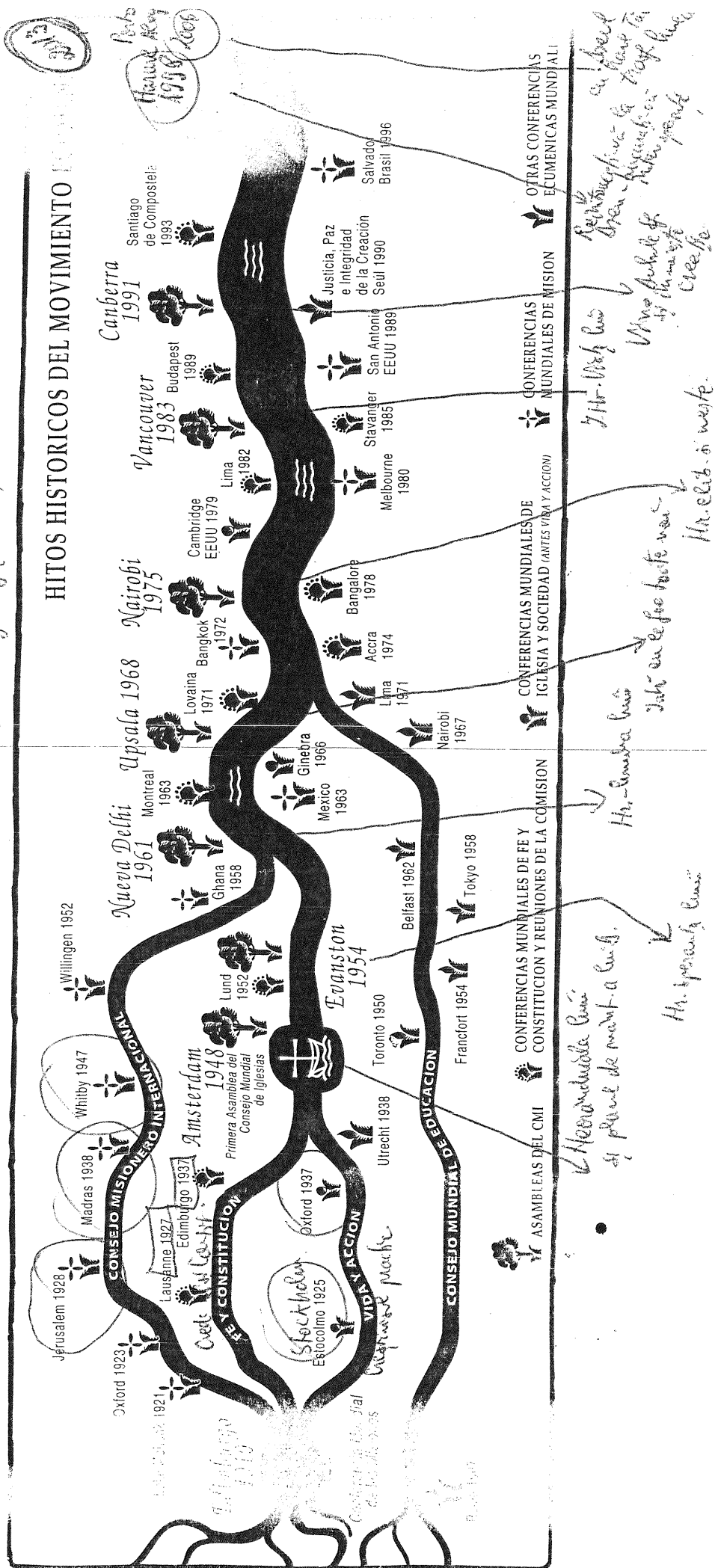
1997 - Graf.
2007 - Silber.

Confederata Pacifica a Bris. (1882)
Conf. Bris. via Great Nij River (1964)
Conf. Bris. du Lacrite (1973)
Conf. Bris. Lake-Arctic (1964)
Conf. Bris. canadiana al Bris.
Confederate Not. al Bris. du Nord du Sud
Confederate Bris. Europe

1959 Nyborg
1960 - "
1962 - "
1964 Maxie Bob
perman
1967 Austria -
1970 - Nyborg
1974 - Engelberg

1978 - Chamk (Cacha)
1986 Sthling (Sachka)
1992 - Progt
1997 - Goot
2003 Trondheim (Norvegia)

HITOS HISTORICOS DEL MOVIMIENTO

Miscări predecesoare

- ① Alina Evangelică (Londra, 1846)
(aprox. 900 creștini)
- ② Conferințele misionare (incepându-se în 1854 în SUA, Anglia, Africa, etc.)
 - au constituit Conferința misionară confesională (1866)
 - biroul misionar evanghelic (1866)
 - Conferința misionară extensivă (1885)
 - mod - arizac (1893)

Edinburg
1910

- ③ YMCA - Asociația inter. a tinerilor creștini
(1855) Ca Paris.
- ④ 1893 Federația misionară a Asociației tinerilor.
- ⑤ 1894 Asociația tinerilor pt. creștinism
- ⑥ 1857 Londra - As. pt. promovarea misiunii creștine.
- ⑦ Mișcarea biblică
- ⑧ Mișcarea pt. pace - 1845 New York.
1816 - Londra.
- 1911 - Liga inter. cat. pt. pace.
- 1913 - Fundația americană Church Peace Union
(ev., cat., indei)
- Congresul de pace Haga - 1907 ⇒ Comitet biser. (Anglia + Germania)

se vorc Federația internațională a Bis. pt. pace.

Misiunea Bisericii și Ecumenismul

Ecumenismul, ca idee, cu formele în care a apărut în secolul XX, va rămâne una dintre marile idei și descoperiri. Secolul va rămâne în istorie și cu câteva mari „realizări” care, mai bine nu ar fi apărut, cum ar fi bomba atomică și alte „unele” îngrozitoare, făcătoare de rău și distrugătoare de vieți.

După ce mileniu al II-lea a fost al despărțirilor confesionale creștine (catolicismul, protestantismul sub toate formele lui precum și neoprotestantismul și denomi-națiunile creștine), la mijlocul secolului al XX-lea a apărut Ecumenismul ca încercare de refacere a unității creștine. E păcat că, totuși, am intrat în mileniul III cu unitatea nerefăcută. Poate că nu ar fi nici potrivit, nici exact să facem un bilanț al realizărilor. Mișcarea ecumenică nici n-a început fixându-și vreun termen ad quem.

Dialogurile ecumenice bilaterale și multilaterale sunt, fără nici o îndoială, în epoca noastră, expresia cea mai semnificativă a raporturilor intereclesiale nu numai a Bisericii Ortodoxe, ci și a celorlalte Biserici și confesiuni creștine. Această orientare generală a Bisericilor spre dialogurile teologice își găsește sursa nu numai în instituțiile *Consiliului ecumenic al Bisericilor* sau în metodele pentru a pune capăt rivalității între creștini (prozelitismul...) ci, mai ales, în exigența omului secolului XXI, ca Bisericile să depășească complexe istorice ale divizării și fanatismului. Și aceasta cu scopul de a împlini misiunea lor în mijlocul unei lumi profund tulburate prin contradicțiile și utopiile sale spirituale (vezi inițiativa unora de a scoate icoanele ortodoxe din locurile publice, în special din școli) sau ideologice. Instituțiile și alegerea metodelor sunt elemente derivate din angoasa umană, angoasă care se datorează tragicei împărțiri a lumii creștine. Într-adevăr, sociologic vorbind, creștinismul este „într-o postură urâtă”¹, imaginea Bisericii este adeseori degradată, iar în fața confuziei generale creată de teoriile care se contrazic pe planurile filosofice, ideologice și științifice și care sunt un produs al „secolului luminilor”, ateu sau indiferent, omul modern, omul „recent” a devenit motorul principal al tendinței care vrea să reunească lumea creștină pe baza și speranța sa comună.

¹ Marcel Gauchet, *Chrétiens tournez la page*, Paris, Bayard, 2002, p.67.

Substituirea teoriei teocentrice a oului și a lumii prin cea antropogenetică a științelor și gândirii moderne a creat în omul creștin o angoasă spirituală care presupune unitatea ca singurul mijloc de a neutraliza, mai ales în Occident, incursiunea ateistă care presupune necesitatea morții lui Dumnezeu, pentru a se naște omul liber. Într-o astfel de atmosferă a apărut inițiativa Patriarhiei Ecumenice, care proclama prin enciclicile sale din 1902 și 1920 necesitatea de a elimina orice atitudine fanatică a Bisericilor și confesiunilor creștine cu scopul de a pregăti procesul inter-ecclesial și a pune în contact Bisericile din Orient cu cele din Occident.

Ortodoxia a trebuit să ia această inițiativă pentru a răspunde unei necesități pastorale și vocații ecumenice și să-și facă cunoscută poziția sa față de anumite realități. Și anume:

- a. Necesitatea unei apropieri și a unei colaborări cu toate bisericile și confesiunile creștine pentru a înfrunta împreună provocările ateiste și secularizante;
- b. Necesitatea pentru Ortodoxie de a participa la dialogurile teologice care sunt o mărturie ecumenică a tradiției apostolice și patristice;
- c. Toți credincioșii ortodocși să lucreze cu zel și să participe la această deschidere ecumenică a Ortodoxiei cu convingerea profundă că mărturia ortodoxă în lume nu este o devalorizare a Ortodoxiei ci o perspectivă fundamentală a misiunii sale în lume. În caz contrar, universalitatea și ecumenicitatea tradiției ortodoxe autentice ar fi reduse la o piesă de muzeu;
- d. Valoarea relativă a instituțiilor și procedurilor la care Ortodoxia participă în scopul de a-și prezenta propria mărturie în lumea creștină neortodoxă și în speranța de a neutraliza prozelitismul;
- e. Dialogurile cu neortodocși nu trebuie să antreneze manifestările sau gesturile eclesiale premature neconforme cu criteriile canonice ale Bisericii Ortodoxe. Deoarece „o teologie creștină incapabilă să intre într-un dialog creativ cu gândirea teologică a altor religii (Biserici n.n.) pierde o ocazie istorică mondială și rămâne provincială”²;
- f. Sarcina ultimă a lumii creștine în ansamblul ei este de a lupta pentru restaurarea unității eclesiale în cadrul tradiției apostolice și eclesiale autentice ale Bisericii nedivizate, după porunca Domnului „ca toți să fie una” și conformă cu rugăciunea Bisericii „pentru unirea tuturor”. Sfânta Evanghelie de la Ioan Îl arată pe Mântuitorul rugându-se pentru unitate: Ioan 17,11: „Părinte Sfinte,

² Paul Tillich, *Théologie systématique*, t.IV, Introduction, Geneva, Labor et Fider, 1963 ed.1991, p.11.

păzește-i în numele Tău, în care Mi i-ai dat, ca să fie una precum suntem și Noi"; 17,21: „*Ca toți să fie una, după cum Tu, Părinte, întru Mine și Eu întru Tine, așa și aceștia în Noi să fie una, ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis*” și 10,16: „*Am și alte oi care nu sunt din staulul acesta, și pe acelea trebuie să le aduc, vor auzi glasul Meu și va fi o turmă și un păstor*”.

Unitatea întregii Biserici și chiar a lumii întregi este în planul lui Dumnezeu: „*Fiind în Hristos Iisus, voi care altădată erați departe(...) uniți într-un singur trup, prin cruce, omorând prin ea vrăjmășia. Și, venind, a binevestit pace vouă celor de departe și pace celor de aproape*” (Ef. 2, 14-17).

Participarea Bisericii Ortodoxe la Mișcarea Ecumenică are ca scop căutarea realizării unității văzute a Bisericii lui Hristos. Această unitate văzută a Bisericii este o misiune de realizat de către creștini, sub lucrarea Duhului Sfânt. Este o deschidere a creștinilor spre darul dumnezeiesc al unității. În acest sens a acționat și Biserica noastră dintotdeauna. Unitatea Bisericii este un deziderat ființial, dar care s-a manifestat în anumite epoci sub diferite forme. Acest lucru se observă și astăzi prin cele două direcții care s-au creat, totalmente opuse:

-o direcție proecumenistă, care crede „*că iubirea Tatălui și a Fiului, în unitatea Duhului Sfânt este sursa și scopul unității pe care Dumnezeu Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, o vrea pentru toți oamenii și pentru întreaga creație*”³ și ai cărei reprezentanți se întâlnesc în dezbateri teologice;

-o direcție antiecumenică care consideră ecumenismul ca fiind erezia secolului nostru.⁴

Plecând de la realitățile geografice și istorice se neglijează însă anumite aspecte ale vieții sociale⁵ și chiar liturgice⁶. Ori aceasta ne face să identificăm trei dimensiuni ale ecumenismului:

1) Ecumenismul spiritual – se realizează prin rugăciunile în comun făcute fie pentru unitatea creștină, fie cu alte întruniri, ocazii sau evenimente

³ Pr. Prof Dr. Dumitru Stăniloae, *Mișcarea ecumenică și problemele lumii contemporane*, în G.B. nr. 3-4/1963, p. 307.

⁴ A se vedea Conferința interortodoxă, din 20-24 septembrie, 2004, de la Tesalonice intitulată: „*Ecumenismul – Origine. Așteptări. Demistificare*.”, precum și două documente emise de Comunitatea Sfântului Munte Athos: 8 decembrie 1993 și 24 mai 1993, adresate patriarhului ecumenic, etc.

⁵ Mă refer aici la conviețuirea, cel puțin în Ardeal, a românilor cu sașii și ungurii, respectiv a ortodocșilor cu evanghelicii, cu catolicii, cu reformații și alții.

⁶ La cererile speciale de la Ectenia întreită de la Sfânta Liturghie, ne rugăm pentru cei ce nu sunt ortodocși.

familiale și parohiale. Acest ecumenism practic (uneori obligatoriu, dacă ne gândim la familiile mixte) este o școală a smereniei și a renunțării la sine;⁷

2) Ecumenismul laic, un ecumenism practic realizat de laici în diferitele lor activități la locul de muncă;

3) Ecumenismul teologic, rezervat teologilor de diferite confesiuni și care are ca scop apropierea dintre teologi, dezbateră comună a diferitelor teme teologice.⁸

Cât privește primele două dimensiuni, nu cred că ar exista ortodox să se împotrivească sau să aducă obiecțiuni. Este o realitate vie care se impune de la sine. Cât privește al treilea, să-l ascultăm pe părintele Dumitru Stăniloae: „Unitatea nu se poate dobândi decât prin înrădăcinarea lui Hristos, care este Cuvântul lui Dumnezeu devenit accesibil nouă prin Întrupare, ca să ne readune pe toți în unitatea Sa”⁹. Aceasta în sobornicitatea Bisericii, pe care Ortodoxia o înțelege ca „unitate dogmatică în varietatea și interdependența bisericilor locale”¹⁰ sau în alt loc „sobornicitatea este unitatea creștină perfectă în mărturisirea și trăirea de către toți creștinii în comuniune a moștenirii apostolice, încât se poate spune că Biserica cea una, spre care trebuie să se năzuiască, să realizeze ecumenismul, este Biserica apostolească sau sobornicească”¹¹.

În acest sens înțelegem participarea Bisericii la ecumenism, ca o misiune ad extra a Bisericii. G. Florovsky justifică prezența ortodocșilor la ecumenism astfel: „Consider o asemenea participare nu numai îngăduită și posibilă pentru ortodocși, ci mai mult ca pe o îndatorire care decurge din însăși esența conștiinței ortodoxe și din obligația ce-i revine adevăratei biserici de a mărturisi fără oprire, peste tot, în sinagogi, în fața regilor și a prinților. Cum să fie crezuți, dacă nu sunt auziți și cum să fie auziți fără să predice?”¹²

Biserica Ortodoxă are conștiința și crede cu smerenie că ea este „Biserica Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolică”. Dar este conștientă că există sciziuni între creștini, care pot fi eliminate doar prin participarea la ecumenism. Ba mai mult, Biserica Ortodoxă consideră această participare ca o vocație, o expresie naturală a esenței sale. Ea și-a înțeles misiunea istorică ca un dialog neîntrerupt cu și alături de neortodocși, pentru rezidirea Bisericii celei una. De fapt, amprenta pe care și-a pus-o asupra

⁷ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Coordonatele ecumenismului din punct de vedere ortodox*, în *Ortodoxia* nr. 4/ 1967.

⁸ Pr. Prof. Dr. Ioan Bria, *Destinul ortodoxiei*, București, 1989, p. 27-33

⁹ *Coordonatele ecumenismului...*, art. cit., p. 513.

¹⁰ *Ibidem*, p. 516.

¹¹ *Ibidem*, p. 517.

¹² *Un vue sur l'assemble d'Amsterdam*, în „Irenikon”, 22/1949, p. 10, apud. Pr. Prof. Dr. Ioan Saucă, *Curs de ecumenism* (dactilografiat).

ecumenismului este general necunoscută. Rezultatele mărturiei ecumenice ortodoxe sunt cunoscute în ciuda unor obstacole¹³. Și anume:

- aportul teologiei ortodoxe în domeniul eclesiologiei tainelor;
- influența profundă a teologiei ortodoxe asupra textelor oficiale ale Conciliului II Vatican;
- interesul manifestat de către catolici și protestanți pentru studierea tradiției patristice ortodoxe;
- abandonarea din ce în ce mai mult a prozelitismului, chiar dacă numai oficial;
- dorința lumii occidentale de a cunoaște sursele spiritualității ortodoxe;
- preocuparea occidentalilor pentru cultul icoanei și în general a artei bizantine.

Ecumenismul înțeles ca misiune nu se reduce doar la transmiterea unui mesaj și revelația nu este un compediu de adevăruri ce trebuie crezute. „Misiunea este întâlnirea misterului care îmbrățișează universul întreg, istoria și ansamblul popoarelor(...) misterul participării ființelor umane la misterul pascal într-un mod care nu ne este cunoscut(...) O astfel de misiune nădăjduiește, are încredere. Ea este respectuoasă. Nu este nerăbdătoare, nici agresivă”¹⁴. Sarcina misionară primordială a Bisericii este de a primi acest mister „ascuns de la crearea lumii”. Sfântul Apostol Pavel scrie în Epistola către Efeseni (3,5-6): „Care în alte veacuri, nu s-a făcut cunoscută fiilor oamenilor, cum s-a descoperit acum Sfinților Săi apostoli și prooroci, prin Duhul, anume că păgânii sunt împreună moștenitori(cu iudeii) și mădulare ale aceluiași trup și împreună părtași ai făgăduinței, în Hristos Iisus, prin Evanghelie”.

Deci dacă timpul misiunii este istoria umanității, spațiul său este lumea întreagă, actorii săi sunt toate popoarele pământului invitate, unanimitate, să facă, să înalțe toate „într-un gând”, laudă Tatălui ceresc.

După ce au fost trecute în revistă și dezbătute la întâlnirile ecumenice mai multe teme precum: Scriptură, Tradiție, Dogma Tainelor; Taina Bisericii cu succesiunea apostolică și papalitatea; Dogma Căsătoriei și căsătoriile mixte; Mântuirea și Biserica, trebuie să se ajungă și la propunerea unor modele de unitate. Și anume:

¹³ Printre obstacolele principale în promovarea ecumenismului enumerăm: confesionalismul radical și fundamentalismul religios care consideră că se minimizează propria identitate; prozelitismul sectar; secularismul (a se vedea Pr. Prof. Dr. Ion Bria, *Un obstacol în calea ecumenismului: prozelitismul confesional*, în BOR nr. 9-10, 1970).

¹⁴ Michael Amaladoss, *Les nouveaux visages de la mission*, în *Documentation catholique*, nr. 2112, 1995, p.289.

a. În tradiția luterană există o definiție a unității, cea din confesia din Augsburg, respectiv acordul asupra doctrinei Evangheliei și a doctrinei administrării sacramentelor;

b. Uniunea organică, propusă de Biserica din India de Sud, în 1947. Aici s-a făcut, de către misionari, o unire a Bisericilor în care unitatea tuturor creștinilor din regiune părea mai importantă decât unitatea cu Bisericile-mame. Acest concept a fost însă abandonat în 1961.

c. Comunitatea conciliară. Confesiunile tradiționale nu păreau a avea locul legitim în modelul propus la New Delhi. Alternativa era: oikoumene, în locul confesiunilor.

d. Ecumenismul secular. Adunarea de la New Delhi a fost un punct culminant al mișcării ecumenice. Unitatea Bisericii trebuia să se realizeze prin acțiunea comună a tuturor Bisericilor, prin angajamentul politic. Sloganul a fost: „Credința împarte, acțiunea unește”.

e. Diversitatea reconciliantă este modelul unității care se regăsește la sfârșitul documentului oficial al Bisericii Evanghelice din Germania (EDK) care regroupează ansamblul Bisericilor protestante din Germania, intitulat: „Comuniunea Bisericilor după înțelegerea protestantă. O declarație privind viața împreună ordonată de Bisericile diferitelor confesiuni”. Prefața documentului arată că „Decretul de la Leuenberg” este luat ca model de diversitate reconciliantă¹⁵.

f. Unitatea în opoziții propusă în *Deutscher Okumenischer Studiausschuss*, „Theologie der Okumene-Okumenische Theoriebildung”, Or. 37 (1988) p.205-221. Mergând pe aceeași idee, Oscar Cullmann a dezvoltat ideea „unității prin diversitate”.

A fost însă foarte clar că în mișcarea ecumenică unitatea nu poate însemna uniformitate, nicidecum centralism. Unitatea creștină cere diversitate, deoarece diversitatea poate face dreptate tuturor bogățiilor tradiției biblice și istorice și să țină cont de diferențele culturale legitime dintre Biserici. Se pune atunci întrebarea: până unde merge diversitatea și pluriformitatea fără ca unitatea să nu sufere? Se constată însă că asupra acestei probleme nu există un acord între Bisericile creștine.

¹⁵ Vezi Y Congar, *Diversites et communion. Dossier historique et conclusion theologique*, Paris, 1982, p.227-232;
H. Meyer, *La Nation de unite dans la diversite reconciliee et la Probleme de l' identite confessionnelle*, *Irenikon*, 57 (1984), p.27-51.

6

Căutarea unității creștine trebuie să aducă o nouă paradigmă pentru ecumenism adecvată epocii în care trăim și conformă cu învățătura și practica ortodoxă¹⁶. Este cea a primelor secole creștine: «*koinonia*».

g) Modelul «*koinonia*»

Pentru teologia ortodoxă ecumenismul este un imperativ misionar. O teologie a misiunii este întotdeauna rodul “ființei” totale a Bisericii. Obiectivele Bisericii Ortodoxe sunt omul și lumea, nu omul însuși dintr-o izolare “religioasă” artificială față de lume și nu „lumea” ca entitate în care omul nu e altceva decât „parte” din ea.¹⁷ „*Ideea ortodoxă despre evanghelizare este liberă de orice conotații individualiste și spiritualiste. Biserica, taina lui Hristos, nu e o societate «religioasă» de convertiți, o organizație care satisface nevoile «religioase» ale omului. Este viață nouă și răscumpărarea întregii vieți, a întregii ființe a omului. Și toată viața omului e tocmai lumea în care și prin care trăiește. Prin om, Biserica mântuiește și răscumpără lumea*”¹⁸.

Acestea conferă misiunii Bisericii o dimensiune cosmică și istorică, esențială pentru tradiția și experiență ortodoxă. „*Statul, societatea, cultura, natura însăși sunt obiective reale ale misiunii, nu o «ambianță» neutră, în care singurul rol al Bisericii este de a-și păstra și menține propria libertate interioară și viață religioasă*”¹⁹.

De aceea Biserica Ortodoxă nu poate sta în afara ecumenismului.

Părintele Dumitru Stăniloae consideră ecumenismul o stare, o realitate în care Duhul Sfânt îndeamnă Bisericele la o iubire reciprocă, știind că dezbinarea lor a fost o lipsă de iubire. Mai mult, ecumenismul este socotit un dar al lui Dumnezeu, pe care Tatăl îl face ca răspuns la rugăciunea Fiului și prin acțiunea Duhului Sfânt. Ori Duhul Sfânt face Biserica una. El este principiul comuniunii. Botezul permite fiecărui membru al Trupului lui Hristos de a fi în comuniune cu toți cei botezați. Traversând spațiul și timpul, i se dă, grație însuflării Duhului, de a trăi în „*communio sanctorum*”. Această unitate nu este o contopire cu Hristos, ci în comuniune cu El.

În acest sens, Ortodoxia oferă ca unire modelul «*koinonia*»²⁰, care a fost modul de viețuire al primilor creștini. Potrivit „Faptelor Apostolilor”(2,42) ei „*Stăruiau în învățătura Apostolilor și în comuniune, în*

¹⁶ David Bosch, *Dynamique de la mission chrétienne, histoire et avenir des modèles missionnaires*, Paris-Genève-Lomé, Karthala-Labor et Fides-Hahoe, 1995, p. 241.

¹⁷ Pr. Alexander Schmemmann, „*Biserica, lume, misiune*”, Ed. Reîntregirea, Alba-Iulia, 2006, p. 308.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Ibidem, p. 309.

²⁰ Despre discuțiile asupra noțiunii de *koinonia* în discuțiile ecumenice actuale, a se vedea A. Birmele, *La Communion ecclesiale, Progres oecumeniques et enjeux methodologiques*, Paris, 2000, p. 319-360.

ftângerea pâinii și în rugăciune". Acest model este și pe placul Bisericii Catolice, care s-a arătat deschisă comuniunii după Vatican II, iar Ortodoxia se regăsește prin concepția despre Bisericile locale autohtone, structura episcopală și care este cel al Bisericii vechi și al pentarhiei. Ideea koinoniei poate exprima, de asemenea, responsabilitatea Bisericilor în societate și în lume „deoarece cerința comuniunii nu este limitată la frontierele Bisericii”²¹. Se pare că o comuniune a Bisericilor ar reprezenta un scop ecumenic mai mult realist decât unitatea lor. Modelul «*koinonia*» s-a impus la Adunările Generale ale Consiliului ecumenic al Bisericilor de la Camberra, în 1991 și la Saint Jacques-de -Compostelle, în 1993. La Camberra s-a deschis conceptul de unitate astfel: „*unitatea Bisericii la care suntem chemați este o koinomia care este dată și se exprimă în mărturisirea credinței apostolice, într-o viață sacramentală comună la care accedem printr-un singur botez și o celebrare comună a unei sigure comunități euharistice, într-o viață trăită împreună prin recunoașterea rituală și reconcilierea membrilor și slujitorilor și slujitorilor, ea se exprimă în sfârșit prin misiunea prin care noi devenim împreună martori ai Evangheliei darului lui Dumnezeu față de toți și în serviciul întregii creații*”²². Ideea koinoniei a fost reluată și în mesajul întâlnirii din 1993: „Dumnezeu vrea unitate pentru Biserică pentru umanitate și pentru creație că El este o koinonie de dragoste unitatea Tatălui, a Fiului și a Duhului Sfânt”.

Această interpretare a noțiunii koinonia trebuie legitimată plecând de la sensul pe care îl au cuvintele koinonia și communio în Sfânta Scriptură și în Biserica primară. În Noul Testament și în interpretarea Bisericii primare, koinonia nu însemna comuniunea creștinilor între ei ci relația între Dumnezeu Tatăl și Fiul precum și comuniunea între Dumnezeu și poporul Său prin Duhul. Așadar nu era vorba de relația dintre creștini, sau dintre Biserici.²³ Ideea Bisericii primare potrivit căreia Biserica există ca icoană, imaginea comuniunii trinitare, s-a menținut mai ales în teologia ortodoxă, cea catolică a reluat-o după Vatican II.

Biserica însă nu poate să trăiască decât în diversitate și dialog și comuniune, iar dialogul și comuniunea nu sunt simple forme de organizare exterioară sau o metodă, ci constituie ființa însăși a Bisericii. După cum Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt se raportează Unul la Altul, tot așa unitatea și comuniunea trebuie să imprime pecetea lor Bisericii. În acest sens Biserica consideră dialogul ca o parte esențială a misiunii sale în serviciul societății

²¹ Peter Neuner, *Tehnologie oecumenique. La quete de l'unité des Eglises chretiennes*, Paris, 2005, p. 481.

²² „L'Unité de l'Eglise en tant que koinonia et vocation”, în „Istina” 36(1991), p. 390.

²³ Peter Neuner, op. cit., p.483.

și a Bisericii Lui Hristos. Ea este conștientă că se află pe drumul desăvârșirii prin practicarea ecumenismului. Ecumenismul însă trebuie primenit și așezat pe o autentică convertire la Hristos, mai multă apropiere de El prin curățirea de patimi și practicarea virtuților.

Bibliografie²⁴

Pe lângă o bogată bibliografie românească, recomandăm și pe cea străină.

- Anon "“Salvation in Orthodox Theology” report of a consultation in Greece 1972’ in *Orthodox Contributions to Nairobi WCC*: Geneva 1975;
- Anon, "“Thy Will be Done”: Mission in Christ's Way for Orthodoxy Today', in *Sourozh*, 38 (Nov 89), p.35;
- Anon, 'The Orthodox Church in Chile', in *Sourozh*, 12 (May 83), p.49;
- Anon, 'Birth of an Orthodox Church in Ghana', in *Sourozh*, 16 (May 84), p.48;
- Argenti, C., *Unité et Mission*, Syndesmos, 1982 (French);
- Arletti, G., 'A Short Outline of Orthodoxy in Italy', in *Sourozh*, 44 (Jun 91), p.47;
- Aslanadis, D., *Apostle to Zaire: The life and legacy of Blessed Father Cosmos of Grigoriou*, Uncut Mountain Press, Thessalonica, 2001;
- Baxter, A., 'The Orthodox Community in Ghana, West Africa', in *Sourozh*, 78 (Dec 99), p.43;
- Bayego, N., 'Father Kyrillos Pasha Kasule of Uganda, Man of God', in *Sourozh*, 45 (Aug 91), p.41;
- Binn, S. *The Orthodox Church* CUP: Cambridge 2002;
- Bolshakoff, S., *The Foreign Missions of the Russian Orthodox Church*, SPCK, London, 1943;
- Bria, I. 'The Church's role in evangelism: icon or platform' in *International Review of Mission* Vol. 64 1975 p.243-250;
- Bria, I. (Ed.) *Martyria/Mission: The Witness of the Orthodox Churches Today* WCC: Geneva 1980;
- Bria, I. 'Reflections on mission theology and methodology' in *International Review of Mission* Vol. 73 no. 289 1984 p.66-72;
- Bria, I. 'Mission and secularisation in Europe' in *International Review of Mission* Vol. 77 no. 305 1988 p.117-130;
- Bria, I. *Go forth in peace: Orthodox perspectives on mission* WCC: Geneva 1989;
- Bria, I. & Vasileiadis, P. *Orthodox Christian Martyria Tertios*: Katerini 1989;

²⁴ După The Revd Darrell Jackson, Researcher in European Mission, Conference of European Churches (Jackson@pmti.edu.hu)

